ISSN: 2522-9699, 2616-5007

DOI 10.33930/ed.2019.5007.53(3-4)-2
УДК 1.101.130.123

ПРИРОДА ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ОГЛЯД

Р. М. Богачев
Т. П. Руденко
Г. М. Костроміна
С. І. Бабіна
Ф. В. Гайдук

Анотація.

Актуальність теми дослідження. *У процесі художньої творчості створюються цінності, які мають вічний характер. Художня творчість відображає свободу людського духу. Завдяки творчості людина змінює не лише навколишній світ, але й своє оточення, побут. У художній діяльності вона набуває естетичного розвитку, сприймає світ за законами краси.*

Художня творчість є унікальною діяльністю, в якій розкривається багато психічних якостей людини, адже творчий процес відбувається на високому рівні свідомості. У процесі творчої діяльності розвивається інтелектуальна, емоційна, вольова сфера особистості.

Постановка проблеми. *Проблема художньої творчості, її природа, роль у формуванні особистості завжди розглядалася філософами, і сьогодні, використання художньої творчості для розвитку всебічно гармонійної особистості є важливою і актуальною проблемою. Художню творчість досліджувало багато науковців. У творчості людина утверджує основні життєві цінності – добро, красу, істину.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Дослідженню творчості присвячені праці Н. Барвіної, О. Босенка, Б. Новікова, А. Канарського, Л. Левчук, В. Моляки, О. Морщакової, В. Шинкарука. Особливості художнього освоєння дійсності, художня цінність мистецтва розглядається у працях І. Волкової, С. Крамської, В. Моляки, О. Оніщенко. Естетичний розвиток особистості досліджували Т. Катаргіна, В. Панченко.*

У дослідженні було розглянуто філософські ідеї Платона, Аристотеля, Плотіна, Леон-Баттіста Альберті, Дж. Піко делла Мірандоли, Ф. Бекона, Р. Декарта, Т. Гоббса, Д. Ґюма, Б. Паскаля, І. Канта, Г. Гегеля, Ф. Шеллінга, представників романтизму як-от: Дж. Г. Байрон, Г. Гейне, Ф. Шиллер, західноєвропейських дослідників XIX-XX століття: А. Бергсона, А. Шопенгауера, З. Фройда, К. Юнга, Е. Гуссерля, М. Гайдеггера, К. Ясперса, А. Камю, Ж.-П. Сартра, праць українських дослідників Л. Губерського, А. Канарського, М. Поповича.

Духовно-моральні цінності особистості досліджували Г. Костюк, А. Маслоу, О. Леонтьєв, К. Роджерс та інші. Сучасні дослідники, такі як В. Андрущенко, І. Бех, Н. Вознюк, С. Гончаренко, С. Максименко, Л. Подоляк розглядають проблему виховання духовно-моральної особистості.

Постановка завдання. *Мета дослідження полягає у розгляді художньої творчості в історії філософської думки, визначенні її особливостей, ролі у людській життєдіяльності. Для цього необхідно проаналізувати філософську спадщину мислителів Античності, визначити особливості естетичних поглядів філософів доби Середньовіччя, Відродження, Нового часу, німецької класичної філософії, ідеї некласичної філософії щодо осмислення художньої творчості та сучасні естетичні й мистецтвознавчі уявлення. Важливим є розуміння естетичного та мистецького досвіду минулого і сучасності, базисних цінностей, естетичних категорій, різних видів і жанрів мистецтва.*

Виклад основного матеріалу. *У процесі художнього осмислення світу людина пізнає та перетворює дійсність за законами краси. Розвиток сприймання, уяви, розуміння прекрасного в природі, розвиток творчих здібностей до художньої творчості, поцінування мистецтва є складовими естетичного розвитку особистості.*

Властивості творів мистецтва та їх вплив на людину розглядаються через поняття прекрасне. Основним засобом естетичного розвитку особистості є художня творчість, результатом якої є нові художні цінності.

Кожна історична доба уособлює в собі характерні стильові особливості різних видів мистецтва. У художній творчості відбувається самовираження особистості. За допомогою художніх засобів, таких як колір, звук, форма, творчий задум митця втілюється у твір мистецтва.

Художня творчість є найвищою формою естетичної діяльності людини. Вона сприяє естетичного розвитку та формуванню духовно-моральних цінностей особистості. Як продуктивна людська діяльність художня творчість завжди буде вимагати індивідуальності,

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

адже саме у творах мистецтва розкривається індивідуальність автора-митця.

Висновки. *У процесі художньої творчості митцем створюється естетична цінність у вигляді твору мистецтва. Практична діяльність митця поєднується з творчою розумовою діяльністю людини, яка опановує мистецький твір. Завдяки художній творчості відбувається вдосконалення духовного світу людини, у неї виникає інтерес до творчої діяльності, гармонізуються взаємини з іншими людьми.*

Художня творчість є інструментом пізнання та перетворення дійсності, результатом якої є витвори мистецтва. Мистецький твір як предмет сприйняття іншими людьми, втілює в собі не лише усвідомлений, узагальнений і відображений митцем художній матеріал, а й рівень естетичного розвитку художника, а також сприяє розвитку естетичного смаку, переживання, цінностей суб'єкта сприйняття. У художній творчості особистість не лише змінює навколишній світ, але й саморозвивається – вивчає види, жанри, стильові особливості мистецтва, усвідомлює естетичні та духовно-моральні цінності.

Ключові слова: *художня творчість, естетичний розвиток, художня діяльність, людина, особистість, краса, мистецтво, гармонія, духовність, морально-духовні цінності, духовний світ особистості.*

THE NATURE OF ARTISTIC CREATIVITY: A HISTORICAL-PHILOSOPHICAL REVIEW

Roman Bogachev
Tamara Rudenko
Anna Kostromina
Svitlana Babina
Fedir Haiduk

Abstract.

Relevance of the research. *In the process of artistic creativity, values are created that are eternal in nature. Artistic creativity reflects the freedom of the human spirit. Thanks to creativity, a person changes not only the world around him, but also his environment, everyday life. In artistic activity, he acquires aesthetic development, perceives the world according to the laws of beauty.*

Artistic creativity is a unique activity in which many mental qualities of a person are revealed, because the creative process takes place at the highest level of consciousness. In the process of creative activity, the intellectual, emotional, and volitional spheres of the personality develop.

Problem statement. *The problem of artistic creativity, its nature, and its role in the formation of personality have always been considered by philosophers, and today the use of artistic creativity for the development of a comprehensively harmonious personality is an important and relevant problem. Artistic creativity has been studied by many scientists. In creativity, a person affirms the basic life values - goodness, beauty, truth.*

Analysis of recent research and publications. *The works of N. Barvina, O. Bosenko, B. Novikov, A. Kanarsky, L. Levchuk, V. Molyaka, O. Morshchakova, V. Shynkaruk are devoted to the study of creativity. The features of the artistic development of reality, the artistic value of art are considered in the works of I. Volkova, S. Kramskaya, V. Molyaka, O. Onishchenko. The aesthetic development of personality was studied by T. Katargina, V. Panchenko.*

The study examined the philosophical ideas of Plato, Aristotle, Plotinus, Leon-Baptiste Alberti, Giovanni Pico della Mirandola, F. Bacon, R. Descartes, T. Hobbes, D. Hume, B. Pascal, I. Kant, H. Hegel, F. Schelling, representatives of romanticism such as: J. G. Byron, H. Heine, F. Schiller, Western European researchers of the 19th-20th centuries: A. Bergson, A. Schopenhauer, Z. Freud, K. Jung, E. Husserl, M. Heidegger, K. Jaspers, A. Camus, J.-P. Sartre, works of Ukrainian researchers L. Hubersky, A. Kanarsky, M. Popovych.

Spiritual and moral values of the individual were studied by G. Kostyuk, A. Maslow, O. Leontiev, K. Rogers, and others. Modern researchers such as V. Andrushchenko, I. Bekh, N. Voznyuk, S. Goncharenko, S. Maksymenko, L. Podolyak consider the problem of educating a spiritual and moral personality.

Research task. *The purpose of the study is to consider artistic creativity in philosophical thought, to determine its features, its role in human life. For this, it is necessary to analyze the philosophical heritage of thinkers of antiquity, to determine the features of the aesthetic views of philosophers of the Middle Ages, the Renaissance, the Modern Age, German classical philosophy, the ideas of non-classical philosophy regarding the understanding of artistic creativity and modern aesthetic and art historical ideas. It is important to understand the aesthetic and artistic experience of the past and present, basic values, aesthetic categories, various types and genres of art.*

Main material presentation. *In the process of artistic comprehension of the world, a person learns and transforms reality according to the laws of beauty. The development of perception, imagination, understanding of beauty in nature, the development of creative abilities for artistic creativity, and appreciation of art are components of the aesthetic development of the personality.*

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

The properties of works of art and their impact on humans are considered through the concept of beauty. The main means of aesthetic development of the individual is artistic creativity, the result of which is new artistic values.

Each historical era embodies the characteristic stylistic features of various types of art. In artistic creativity, self-expression of the individual occurs. With the help of artistic means, such as color, sound, form, the artist's creative idea is embodied in a work of art.

Artistic creativity is the highest form of human aesthetic activity. It contributes to the aesthetic development and formation of the spiritual and moral values of the individual. As a productive human activity, artistic creativity will always require individuality, because it is in works of art that the individuality of the author-artist is revealed.

***Conclusions**. In the process of artistic creativity, the artist creates aesthetic value in the form of a work of art. The practical activity of the artist is combined with the creative mental activity of the person who masters the work of art. Thanks to artistic creativity, the spiritual world of a person is improved, he develops an interest in creative activity, and relationships with other people are harmonized.*

Artistic creativity is a tool for cognition and transformation of reality, the result of which are works of art. A work of art as an object of perception by other people embodies not only the artistic material realized, generalized and reflected by the artist, but also the level of aesthetic development of the artist, and also contributes to the development of aesthetic taste, experiences, and values of the subject of perception. In artistic creativity, a person not only changes the world around him, but also develops himself - studies the types, genres, stylistic features of art, realizes aesthetic and spiritual and moral values.

***Key words:** artistic creativity, aesthetic development, artistic activity, person, personality, beauty, art, harmony, spirituality, moral and spiritual values, spiritual world of the individual.*

Актуальність теми дослідження. У процесі художньої творчості створюються цінності, які мають вічний характер. Художня творчість відображає свободу людського духу. Твори мистецтва є реалізацією творчого задуму, фантазії, вигадки автора. Завдяки творчості людина змінює не лише навколишній світ, але й своє оточення, побут. У художній діяльності вона набуває естетичного розвитку, сприймає світ за законами краси.

Художня творчість є унікальною діяльністю, в якій розкривається багато психічних якостей людини, адже творчий процес відбувається на високому рівні свідомості. Талановита особистість набуває розуміння кольору, пропорцій, симетрії, у неї формується творче бачення, асоціативне мислення, вміння знаходити схожості в природі, поєднувати різні види діяльності та отримувати задоволення від життя. У процесі творчої діяльності розвивається інтелектуальна, емоційна, вольова сфера особистості, відбувається її самореалізація.

Постановка проблеми. Проблема художньої творчості, її природа, роль у формуванні особистості завжди розглядалася філософами, і сьогодні, використання художньої творчості для розвитку всебічно гармонійної особистості є важливою і актуальною проблемою. Твори мистецтва мають вплив на формування світогляду людини. Художню творчість досліджувало багато науковців. У творчості людина утверджує основні життєві цінності – добро, красу, істину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню творчості присвячені праці Н. Барвіної, О. Босенка, Б. Новікова, А. Канарського, Л. Левчук, В. Моляки, О. Морщакової, В. Шинкарука та інших науковців. Особливості художнього освоєння дійсності, художня цінність мистецтва розглядається у працях І. Волкової, С. Крамської, В. Моляки, О. Оніщенко. Естетичний розвиток особистості досліджували Т. Катаргіна, В. Панченко. Психологію творчості вивчали Г. Костюк, С. Максименко, К. Тейлор.

У дослідженні було розглянуто художню творчість в історико-філософському контексті, що потребувало звернення до розгляду філософських ідей Платона, Аристотеля, Плотіна, Леон-Баттіста Альберті, Дж. Піко делла Мірандоли, Ф. Бекона, Р. Декарта, Т. Гоббса, Д. Г'юма, Б. Паскаля, І. Канта, Г. Гегеля, Ф. Шеллінга, представників західноєвропейського романтизму як-от: Дж. Г. Байрон, Г. Гейне, Ф. Шиллер, західноєвропейських дослідників XIX-XX століття: А. Бергсона, А. Шопенгауера, З. Фройда, К. Юнга, Е. Гуссерля, М. Гайдеггера, К. Ясперса, французьких філософів та письменників А. Камю, Ж.-П. Сартра, праць українських дослідників Л. Губерського, А. Канарського, М. Поповича.

Формування духовно-моральних цінностей особистості досліджували Г. Костюк, А. Маслоу, О. Леонтьєв, К. Роджерс та інші. Сучасні дослідники, такі як В. Андрущенко, І. Бех, Н. Вознюк, С. Гончаренко, С. Максименко, Л. Подоляк розглядають проблему виховання духовно-моральної особистості. Мистецтво, естетична свідомість є предметом

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

досліджень О. Босенка, В. Кардашова, О. Оніщенко, О. Павлової.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у розгляді художньої творчості в історії філософської думки, визначенні її особливостей, ролі у людській життєдіяльності. Для цього необхідно проаналізувати філософську спадщину мислителів Античності, визначити особливості естетичних поглядів філософів доби Середньовіччя, Відродження, Нового часу, німецької класичної філософії, ідеї некласичної філософії щодо осмислення художньої творчості та сучасні естетичні й мистецтвознавчі уявлення. Важливим є розуміння естетичного та мистецького досвіду минулого і сучасності, базисних цінностей, естетичних категорій, різних видів і жанрів мистецтва.

Виклад основного матеріалу. У процесі художнього осмислення світу людина пізнає та перетворює дійсність за законами краси. Розвиток сприймання, уяви, розуміння прекрасного в природі, розвиток творчих здатностей до художньої творчості, поцінування мистецтва є складовими естетичного розвитку особистості. Естетичне ставлення до світу включає емоційні переживання, вміння правильно сприймати твори мистецтва, утверджувати естетичні цінності.

Властивості творів мистецтва та їх вплив на людину розглядаються через поняття прекрасне, яке є однією з головних категорій естетики. Основним засобом естетичного розвитку особистості є художня творчість, результатом якої є нові художні цінності. Мистецтво накопичує знання про навколишній світ у формах образного мислення.

Певна зацікавленість художньою творчістю та її впливом на людину з'являється ще в добу Античності. Ця доба заклала фундамент проблематики художньої творчості. Давньогрецька міфологія, література, театр, архітектура, скульптура, музика сприяли формуванню художньої свідомості, яка включала весь спектр художніх смаків, потреб та ідеалів тогочасного суспільства. Давньогрецький філософ Платон розмірковує про те, які форми художньої творчості слід розвивати в його ідеальній державі, а які ні, розділяє твори мистецтва за принципом їх виховного впливу на людину [22].

Красу Платон визначає через поняття "ейдосів", вона дана візуально, міститься в самій ідеї, яка передує речам й існує не лише в візуальному пізнанні та природі, але й у бутті людини. "Ейдоси" Платона утворюють ідеальний світ, який є вічним, божественним та діє на віддалені від світу речей. Ідеї втілюються в конкретні предмети, а досконале, за Платоном, і є краса, яка обумовлює сутність ідеального світу. Оскільки все суще у Платона включає дві сфери: світ ідей і світ речей, відповідно, і людина у філософа має дві складові – душу і тіло.

В античній філософії людина є частиною космосу і несе в собі його основні характеристики. Космос є гармонійно впорядкованим. Подібно до структури держави та космосу Платон розглядає структуру людської душі. Через образ Ероса, у діалозі "Бенкет", Платон розкриває любов до вічного породження в красі задля безсмертя, включаючи любов до поетичної творчості [21]. Як підкреслює Л. Майстренко, "ерос як творчість – це виникнення поем Гомера та Гесіода, мистецтво, політика, державна творчість" [15, с. 82]. Завдяки творчості людина реалізує те, що вже існує в її душі. Мистецтво у філософа спрямоване на виховання людини. Філософ-неоплатонік Плотін у трактаті "Про Благо, або Єдине" вказує на божественну природу душі людини, яка здатна долучатись до справжньої краси – повертатися до божественного завдяки її волі і розуму [30].

Вплив мистецтва на емоційний стан людини починає досліджувати Аристотель, а художню творчість він розглядає як наслідування природі [1]. Філософ використовує поняття "мімезис" – принцип художньої творчості, який полягає не в пасивному перенесенні в мистецтво предметів і явищ природи, а в їх переробці художником з метою відбору та узагальнення. Аристотель розмірковує над феноменом художньої форми. Філософ зосереджує увагу на тому, як краса розкриває свою природу, втілюється в художню форму. Він розширює категорію краси, підкреслює, що людина здатна створювати речі такими, якими вони є, або такими, якими вона їх бачить. За такої умови, художник у процесі творчої діяльності втілює свій задум у конкретну річ. У "Поетиці" Арістотель наголошує, що "суть епічної і трагічної поезії, комедії та поезії дифірамбічної, а також більшої частини флейтової і кіфаристичної музики полягає в наслідуванні" [1, с. 47]. Об'єктом наслідування стає вже не сама природа, а впорядкований Всесвіт.

Художня свідомість Античності активно рефлексує над своєю духовною діяльністю, і не лише над її змістом, але й над її формою, вводить поняття довершеності, міри, гармонії, створює ідеал краси. Краса і гармонія стають синонімами розумного. У Плінія, в його праці

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

“Історія природи”, зазначає С. Шевчук, простежується “поетичне споглядання природи” [27, с. 116]. Якщо світ влаштований за законами краси, відповідно, він не може бути нерозумним.

Кожен період Античності відрізняється яскравими зразками художньої творчості. Архаїка заклала фундамент античного мистецтва. У класичний період розвивається театральне мистецтво, архітектура, скульптура. Людина стає творцем і, водночас, основною темою для творчості художника. Художня творчість періоду еллінізму характеризується посиленим інтересом до особистісного життя людини. З’являється тема персони, формується уявлення про психологічні особливості героя. Досягненням мистецтва став історичний портрет, жанрова та станкова скульптура. В образах втілюється мужність і сила людини. Художники створювали образи як ліричного звучання, так і трагічні. Образ довершеної людини став головним в античному мистецтві, яке мало тісний зв’язок з міфологією. Краса та довершеність втілювались в образі богині Афродіти, а Аполлона давні греки вважали покровителем мистецтва. Філософські вчення та мистецтво Античності стали фундаментом для наступних періодів у розвитку естетичних поглядів.

У добу Середньовіччя значний вплив на духовне життя суспільства та мистецтво здійснювало християнство. Мистецтво в цей період розвивається під впливом релігійного світосприйняття. Середньовічні мислителі, як-от, Августин Аврелій, Фома Аквінський у своїх працях розглядали творчість лише по відношенню до діяльності Бога-Творця [3; 33].

Якщо Античність возвеличувала розум людини, то Середньовіччя утверджувало пріоритет віри над розумом. “Оскільки віра пов’язує людину з Богом, набуває значення також особиста дія як форма співучасті людини у створенні всесвіту. Сферами, у яких людська істота безпосередньо бере участь у здійсненні Божого замислу, є моральна, релігійна та історична” [24, с. 202]. Наслідком став розквіт символізму та містики. Природа здавалась середньовічній людині символом вищого світу. Недаремно купол церковного храму сприймався як небесна сфера, яка символічно вважалася сферою Бога.

Стилістичні особливості мистецтва доби Середньовіччя яскраво втілені в архітектурі – замки, монастирі, фортеці; живописі – іконопис, художній літературі – героїчний епос. В архітектурі готичних соборів використовувалося багато вітражів, які представляли глядачу різнокольорові сюжетні картини зі Святого письма та орнаментів, які виготовлялися з кольорового скла та часто використовувалися, в добу Середньовіччя, для оздоблення храмів. Іконопис розвивався на іконографічних традиціях, які були започатковані ранньою християнською церквою. У XI-XII столітті в Європі формується героїчний епос, звеличується лицарство. Морально-етичний образ лицаря наділявся рисами, які втілювали загальнолюдські моральні цінності. Завданням людини було подолання спокус матеріального світу, духовне вдосконалення.

У добу Відродження в непротиборчому поєднанні співіснували міфологія і символізм, Античність і християнство. Ідея людини, як “славетного майстра і скульптора” самої себе, додає новий елемент до християнської антропології – ідеї богоподібності. Розкрити гармонійну єдність божественного і природного, небесного і земного в людині стало завданням, яке необхідно було вирішити філософії Відродження. “Мислителі Ренесансу розвинули думку, що людині за її природою притаманні творчі можливості, і хоча засади творчості були залишенні в Бога, будь-яка діяльність, спрямована на удосконалення світу і природи самої людини, розглядалася як творча” [24, с. 202]. Художня творчість Відродження утверджувала чуттєве та духовне, людське та божественне.

Відомий філософ доби Джованні Піко делла Мірандола підкреслював духовну самосвідомість Ренесансу. У своєму трактаті “Промова про людську гідність” він наголошує на безмежних можливостях людини. Філософ вказує на здібності людини, які вона здатна реалізувати в художній творчості. Мистецтво Відродження прославляє гідність людини, її можливості в пізнанні світу. Гідність і велич людини не є даністю, це постійний процес самовираження та вдосконалення. Стан піднесеності, гідності в своїх творах втілювали художники: Леонардо да Вінчі, Донателло, Ян ван Ейк, Рафаель Санті, Мікеланджело Буонарроті та інші митці. У живописі приділялась увага законам перспективи, числовій симетрії, пропорції, колориту. Архітектура доби відрізняється гармонійністю і величчю пропорцій, використанням витончених деталей, орнаменту.

Леон-Баттіста Альберті в трактаті “Про живопис” аналізує феномен краси. [28]. Він стверджує, що справжня краса можлива лише завдяки присутності розуму. Краса повинна стати втіленням законів гармонії, які пізнає розум. Саме світ мистецтва, на думку Альберті,

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

містить у собі красу та гармонію. Митці Відродження утверджували новий естетичний ідеал. Особливістю естетики цієї доби було те, що вона була міцно пов'язана з художньою практикою. Так, живопис максимально відтворював дійсність, відтак, багато митців обрало цей вид художньої творчості. Ця доба переосмислила культуру Античності і Середньовіччя та вплинула на подальший розвиток світової культури. Естетичні ідеї Відродження визначили рух естетичної думки доби Нового часу.

Для доби Нового часу характерною є віра в безмежні можливості людського розуму. Це доба співіснування протилежних уявлень про природу людини, мистецтва та світобудову. У цей час постає питання про призначення мистецтва і його еволюцію, проблема ієрархії мистецтв. У цей період художники часто використовують драматичні сюжети, щоб людина розуміла, усвідомлювала себе не лише центром всесвіту, господарем природи, але й відчувала мінливість дійсності.

Сутність людини, її особистісні якості та творчі можливості розглядають Ф. Бекон, Р. Декарт, Т. Гоббс, Д. Г'юм, Б. Паскаль. Розвинена уява, яка ґрунтується на досвіді, на думку Ф. Бекона, є джерелом поезії. Творчу уяву розглядає Т. Гоббс. Проблема формування художнього смаку є темою обговорень Д. Г'юма та Б. Паскаля. Відбувається теоретичне обґрунтування естетичних категорій.

У німецькій класичній філософії вирішуються питання пізнавальних можливостей людини, наскільки вона здатна пізнати та змінити світ. Естетичні погляди другої половини XVIII початку XIX століття спрямовані на вирішення протиріч між необхідністю і свободою. Цей період представлений творчістю І. Канта, Г. Гегеля, Ф. Шиллера, Ф. Шеллінга. Через сприйняття творів мистецтва, завдяки зануренню у світ художньої сотворчості, людина може виправити недосконаліть своєї сутності. І. Кант, Ф. Шеллінг зосереджують увагу на конструктивній діяльності, когнітивному аспекті творчості. Людина за Кантом є ідеалом краси, а людство – ідеал досконалості. Кантівське розуміння краси, зазначає О. Павлова, є "мірою доцільності розвитку взагалі". "Краса є не лише прикрашальним додатком, а настановою здійснення, а потім унаочнення та підтвердження (мірою раціоналізації онтології) існування справжнього буття" людини [20, с. 20]. Художник, визначає Кант, творить прекрасне і мистецтво. Митцю потрібне судження про прекрасне, естетичний смак, а для того, щоб створювати художнє мистецтво потрібен геній [10].

На виховній ролі мистецтва в житті людини наголошує Ф. Шиллер. Відома теза філософа – краса врятує світ. Ф. Шиллер в роботі "Листи про естетичне виховання людини" [29] обґрунтовує продуктивно-виховну природу художнього сприйняття, вважає, що естетичне виховання є невід'ємною складовою виховання людини. Мистецтво має здатність проникати у психологію людини, сприяє розвитку духовного життя особистості.

У творах романтиків як-от: Дж. Г. Байрон, Г. Гейне, Е. Гофман, А. Міцкевич, Ф. Шиллер з'являється суб'єктивний вимір об'єктивного світу. Ідеальний герой романтичних творів прагне осягнути дійсність відповідно до своєї ієрархії цінностей. Ще й досі романтизм для дослідників постає до кінця не розгаданим явищем, але можна з впевненістю відзначити, що він і надалі буде привертати увагу кожного, хто буде знайомитися з його прекрасним світом. За словами Ф. Гегеля, романтизм постав "буянням людського Духу". О. Оніщенко наводить цитату про те, що "заслуги романтизму у світі прекрасного великі ще й тому, що він створив науку про прекрасне, естетичне вчення" [19, с. 74].

Еестетику Ф. Шеллінга розглядають і як представника німецької класичної естетики, так і романтизму. Художня творчість збагачує духовний світ особистості. У роботі "Філософія мистецтва" Ф. Шеллінг розглядає творчий процес у мистецтві [31]. Творчість у філософській системі Шеллінга є найвищою формою людської життєдіяльності. Це вища форма буття людини. Твори мистецтва є реалізацією, за допомогою художніх засобів, творчого задуму митця. Мистецтво у Шеллінга є співтворчістю щодо природної краси.

У Г. Гегеля [7] художня творчість є взаємодією матеріального і духовного. На думку філософа, художня творчість сприяє максимальному розвитку рефлексивного мислення. Г. Гегель аналізує роль творчої уяви, фантазії в мистецтві. Філософ підкреслює, що творча уява є універсальною здібністю людини, як і здібність утворювати судження. Отже, кожен художник, митець є перш за все мислителем, творцем. Творчий акт художника не є лише результатом абстрактного логічного мислення, це здатність людини за допомогою фантазії побачити світ зовсім по-новому, можливість уявити кінцевий задум, ідею. Розвиваючи уяву, фантазію людина здатна втілити ідею в життя.

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

Гегель підкреслював визначальну роль мистецтва у вихованні особистості. Філософ розглядав історичну еволюцію мистецтва. Абсолютна ідея у Гегеля, як дієва і творча активність людини, розкривається у мистецтві. Процес "творення" за Гегелем, постає в поєднанні світу речей та світу ідей. У мистецтві розкривається духовний світ особистості. Духовна практика людини представлена різними видами мистецтва.

Некласична філософія звертається до таких проявів духовного життя людини як інтуїція, воля, несвідоме, екзистенція. Філософи А. Шопенгауер, А. Бергсон, Ф. Ніцше підкреслювали велике значення ірраціональних стихій, а саме, приділяли увагу творчій інтуїції, життєвому пориву, волі до влади.

Основною рушійною силою художньої творчості А. Бергсон вважає інтуїцію. Філософ відокремлює інтуїцію від інтелекту. Розглядає її як потік ірраціональних образів, надає їй універсального характеру. Вона є вродженою здібністю людини, яка здатна реалізовувати себе у пізнавальній творчій діяльності. Ф. Ніцше, А. Шопенгауер розглядають світ як волю та уявлення людини, тому він розуміється лише в її вольовому відношенні до нього. "Людина має право розкрити себе в індивідуальному відношенні до світу", а це вона може здійснити у творчості [18, с. 140].

Погляди А. Шопенгауера близькі до східної філософії. Філософ розглядає проблему позбавлення людини від страждань. Серед різних видів мистецтва він виділяє музику. У філософа споглядальне відношення до мистецтва [32]. Музичні твори і світ як уявлення у Шопенгауера є відображенням волі. Т. Каблова зазначає, що А. Шопенгауер, виокремлює музику серед інших мистецтв, а для філософа "музика – це явище культури, якщо її уявляти як провідний вид мистецтва, Шопенгауер постулює, що внутрішня сутність музики, тобто її дух і етос є художнім відтворенням світу, апріорно існуючи у глибинах світової волі і життєвих структурах світобуття" [9, с. 87]. Музика за Шопенгауером, як і число у Піфагора, є загальною абстракцією дійсності [25]. Отже, композитор, на думку Шопенгауера, стає "містком" між буттям у собі і музикою. Згідно романтичної концепції художньої творчості, прекрасне утворюється в мистецтві з внутрішнього світу ідей, волі, з гармонії відповідності духу реаліям навколишньої дійсності, де світова воля втілюється в художніх образах митця.

Роль несвідомого в структурі психіки людини досліджували З. Фройд і К. Юнг, а саме, вони намагалися визначити, який вплив мають ірраціональні механізми на мислення й поведінку людини. У художній творчості вважали вони, людина здатна реалізувати енергію несвідомого. Дослідниця Н. Саноцька підкреслює, що свідомість "може розвиватися тільки там, де вона зберігає живий зв'язок з творчими силами несвідомого". Відтак, "людині потрібна творчість, оскільки йдеться про збереження її психічного здоров'я, а навіть і життя" [25, с. 94].

У психологічній естетиці зосереджується увага на фантазії, вигадці, розгляді зв'язку мистецтва і гри. Людині притаманна потреба насолоджуватися видимістю – грою. Вона повинна перевершувати дійсність, бути витонченою, емоційною, досконалою, ніж навколишній світ. Однією з особливостей гри є вигаданий світ. Можливість сприймати чуже як своє підсилює ігровий момент у житті. З появою гештальтпсихології досліджуються процеси сприйняття, зокрема, художнього сприйняття, утверджується принцип цілісності сприйняття об'єкта пізнання.

Також проблема художньої творчості осмислювалася і в інших напрямках некласичної філософії. Зокрема, екзистенціалізм, що розвивався в працях німецьких філософів М. Гайдеггера, К. Ясперса, французьких філософів та письменників А. Камю, Ж.-П. Сартра, носієм творчого початку визначав особистість. Для творчості характерна активна поведінка людини, її здатність самостійно приймати рішення, а в екзистенціалізмі й нести відповідальність за свій вибір. Представники екзистенційної філософії зауважували, що все, що утворює зміст життя, має тісний зв'язок із творчістю, яка є невід'ємною від волі людини. Сізіф у А. Камю є "символ гордості і нескореності, свободи і стоїцизму, причому його життя – це символ безнадійної боротьби за власне самоствердження в абсурдному світі" [12, с. 56]. Як екзистенційний феномен, який визначає свободу особистості, творчість розглядав Ж.-П. Сартр. Свобода є основною екзистенцією людини, вона породжує творчість і розкривається у творчій діяльності. "Свобода розглядається як можливість і здатність людини бути собою, бути відкритою до різних змін у всіх можливих модусах суспільної й особистісної реалізації" [6, с. 61]. Але людина по-справжньому є вільною, коли вона не звільняється від чогось, а набуває можливості створювати щось нове – прекрасне та корисне,

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

коли вона перебуває у стані саморозвитку та самовдосконалення.

Представник філософської герменевтики, Г.-Ґ. Ґадамер намагався зрозуміти особливу реальність, яку розкриває художня творчість, а саме, література. Розкриття смислового значення художнього твору, його аналіз, формування уявлення про твір, розуміння історичної доби та особистості автора стало завданням герменевтики. О. Іванова визначає, що літературний твір є "діалогічною естетичною діяльністю автора, героя і читача" [8, с. 67].

Кожна історична доба уособлює в собі характерні стильові особливості різних видів мистецтва. Задум, уява художника втілюються в образи художнього твору, в якому відображається творче "перетворення світу за законами краси" [2, с. 44]. "Творчість розкріпачує думку людини, відкриваючи їй шлях до нових звершень і досягнень" [23, с. 64]. Талант та працелюбність художника є "непохитною формулою успіху в мистецтві" [5, с. 64]. У процесі творчої діяльності відбувається саморозвиток особистості, який обумовлюється свободою та бажанням творити. М. Ліпін також наголошує, що "творчості без свободи немає, так само і навпаки: свободи без творчості не існує" [13, с. 86].

Призначення талановитої особистості, зазначає В. Моляко, обумовлене "рівнем свідомості, сферою духовних та матеріальних потреб" [17]. У художній творчості відбувається самовираження особистості. В. Кардашов вважає, що "синкретична природа художніх здібностей підтверджується ранньою потребою людей у художній творчості" [11, с. 17]. За допомогою художніх засобів, таких як колір, звук, форма, творчий задум митця втілюється у твір мистецтва. Сучасна людина, підкреслює О. Оніщенко, "перебуває в оточенні шедеврів світового мистецтва, адже "творення" є беззастережним історичним надбанням людства" [19].

Художня творчість має вплив на духовну активність людини. Залучаючись до світу мистецтва людина духовно збагачується. Творчість є "найвища форма активності свідомості особистості, яка уможливлює створення якісно нових, оригінальних, неповторних, культурних, соціально значимих матеріальних та духовних цінностей" [26, с. 89]. Як зазначає В. Лимар, "митці – поети, художники, скульптори, музиканти, архітектори та інші – створюють свої шедеври упродовж іноді довгого періоду часу, коли відбувається не тільки легка творча самореалізація, а й важке напружене осмислення задуманого та його нелегке вистраждане й наполегливе втілення" [14, с. 11].

Естетичне ставлення людини до дійсності втілюється у різних видах художньої творчості, повсякденному житті, побуті. У своїх дослідженнях О. Босенко звертав увагу на такі категорії як "естетична цінність, гармонія, ідеал, іронія, смак, почуття, творчість" [4, с. 94]. Естетичний досвід людини сприяє естетичному пізнанню, розкриває її духовний світ. Як наголошує О. Морщакова "подолання людського егоїзму можливе у царині мистецтва та моралі, яка є творінням геніїв" [18, с. 140].

Твори мистецтва відображають моральні переконання автора. Музика передає динаміку вічності, картини художників ілюструють естетичну красу та моральну досконаліть, мова літератури викликає в душі людини піднесені почуття. Душевні переживання, очікування, цінності митця, безкінечна боротьба добра та зла – все це втілюється в художніх творах.

Художня творчість є найвищою формою естетичної діяльності людини. Вона сприяє естетичному розвитку та формуванню духовно-моральних цінностей особистості. Як продуктивна людська діяльність художня творчість завжди буде вимагати індивідуальності, адже саме у творах мистецтва розкривається індивідуальність автора-митця.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Отже, аналіз естетичних поглядів класичної і некласичної філософської спадщини свідчить, що тема художньої творчості, її природи та ролі у формуванні особистості завжди осмислювалася філософами. Важливим є розуміння естетичного та мистецького досвіду минулого і сучасності, базисних цінностей, естетичних категорій, різних видів і жанрів мистецтва.

У процесі художньої творчості митцем створюється естетична цінність у вигляді твору мистецтва. Практична діяльність митця поєднується з творчою розумовою діяльністю людини, яка опановує мистецький твір. Завдяки художній творчості відбувається вдосконалення духовного світу людини, у неї виникає інтерес до творчої діяльності, гармонізуються взаємини з іншими людьми.

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

Художня творчість є інструментом пізнання та перетворення дійсності, результатом якої є витвори мистецтва. Мистецький твір як предмет сприйняття іншими людьми, втілює в собі не лише усвідомлений, узагальнений і відображений митцем художній матеріал, а й рівень естетичного розвитку художника, а також сприяє розвитку естетичного смаку, переживання, цінностей суб'єкта сприйняття. У художній творчості особистість не лише змінює навколишній світ, але й саморозвивається – вивчає види, жанри, стильові особливості мистецтва, усвідомлює естетичні та духовно-моральні цінності.

Список використаних джерел:

1. Арістотель, 2018. Поетика. Перекладач Борис Тен. Київ : *Вид-во Фоліо*. 160 с.
2. Барвіна, НО 2016. 'Художньо-естетична потреба як духовна домінанта сучасної вищої освіти'. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Зб. наук. пр. Східноукр. Національний ун-т ім. В. Даля*, Луганськ, № 5 (74). с. 38-52.
3. Блаженний Аврелій Августин (n.d.). *Про град Божий*. Доступно: <https://blagovist.info/vybrani-pratsi-sviatykh/pro-hrad-bozhyy-knyha-1>. [31 Березня 2025].
4. Босенко, ОВ & Пучков АО 2013. 'Статті з естетики та поетики у другому томі "Європейського словника філософій"'. *Сучасні проблеми художньої освіти в Україні*, Київ, № 8. с. 94-99.
5. Бражнік, ОВ 2010. 'Закономірності існування творчої особистості. Теорія і практика творчості'. *Вісник Львівської національної академії мистецтв,* Львів, № 21. с. 63-71.
6. Ганаба, С & Пантєлєєв, К 2019. 'Творчість як свобода: концептуальні ідеї та практичні стратегії'. *Зб. наук. праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: психологічні науки,* Київ. с. 61-72.
7. Гегель, Георг, Вільгельм, Фридрих 2004. Феноменологія духу. Пер. П. Таращук ; ред. пер. Ю. Кушаков. Київ : *Видавництво Соломії Павличко "Основи"*. 548 с.
8. Іванова, ОА 2008. 'Літературний твір: між літературознавством та соціальними комунікаціями'. *Вісник Одеського національного університету. Філологія. Літературознавство,* Одеса, № 7, Т.13. с. 64-70.
9. Каблова, ТБ 2016. 'Артур Шопенгауер про паралелі етосу музики та "волі до життя" у Всесвіті'. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, Київ, № 4. с. 86-89.
10. Кант, І 2022. *Критика сили судження*. Пер. : Віталій Терлецький. Київ : *Темпора*, 904 с.
11. Кардашов, ВМ 2011. *Художньо-творчий розвиток особистості : теоретичний та методичний виміри*. Монографія. 3-тє вид., допов. Мелітополь. 257 с.
12. Кремінь, Т & Кремняк, Ю 2008. 'Художня рецепція філософії екзистенціалізму в прозі Івана Багряного'. *Вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород, №19. с. 55-58.
13. Ліпін, М 2019. 'Творчість та креативність: способи людського існування'. *Вісник КНТЕУ. Філософсько-культурні цінності особистості*. Київ, № 1. с. 79-91.
14. Лимар ВБ, 2021. 'Творчість як практичний прояв свободи (історико-теоретичний контекст)'. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство,* Київ, № 8. с. 10-17.
15. Майстренко, ЛВ 2004. 'Любов Земна і Любов Небесна у "Бенкеті" Платона'. *Гуманітарний вісник : зб. наук. пр. ЧДТУ,* Черкаси, № 8. с. 80-84.
16. Макаренко, Г 2001. 'Музика і філософія: Шопенгауер, Вагнер, Ніцше', Київ : *Факт*, 52 с.
17. Моляко, ВО 2004. 'Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини'. *Практична психологія та соціальна робота*. Житомир : *Вид-во ЖДУ ім. І. Франка,* № 8. с. 1-4.
18. Морщакова, О 2006. 'Єдність культури та особистості: феномен творчості'. *Психологія і суспільство. Культура, методологія, наука*, Київ, № 3, Т.1. с. 138-147.
19. Оніщенко, ОІ 2011. Письменники як дослідники: потенціал теоретичних ідей (О. Уайльд, Т. Манн. А. Франс, І. Франко, С. Цвейг). Монографія. Київ. 299 с.
20. Павлова, О 2018. 'Мімезис і проблема способу сигніфікації: філософсько-естетичний аспект'. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філософія*. Київ : *Вид-во Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка*. № 1 (3). с. 18-21.
21. Платон 2018. Бенкет. Переклад з давньогрецької і коментарі Уляна Головач; вступна стаття Джованні Реале. Вид. 2-ге, випр. Львів : *Видавництво Українського католицького університету*, 220 с.
22. Платон 2021. Держава. Пер. з давньогрец. Дзвінка Коваль. 2-ге вид., перероб. Львів : *Апріорі,* 457 с.
23. Пономарьов, О & Черемський, М 2019. 'Творчість як важлива умова становлення особистості'. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, Київ, № 1, с. 56-67.
24. Попович, ОВ. 2013 'Філософська еволюція змісту ідеї творчості'. *Збірник наукових праць "Гілея: науковий вісник"*, Київ, № 79, с. 201-205.
25. Саноцька, Н 2006. 'Колективне несвідоме як джерело творчості у філософській концепції К. Юнґа'. *Вісник Львівського університету. Філософські науки*. Львів : № 9. с. 88-96.

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

26. Шандрук, С 2015. 'Творчість як употужнення здібностей особистості'. *Психологія і суспільство,* Київ, № 1. с. 86-91.
27. Шевчук, С 2018. 'Аристотель – засновник науки (соціокультурні та епістемологічні детермінанти наукової програми мислителя)'. *Вісник Львівського ун-ту. Серія філос-політолог. Студії,* Львів, № 20. с. 115-120.
28. Alberti, LB 1970. *On Painting. Translated with Introduction and Notes by John R. Spenser*. New Haven: *Yale University Press*, 1970.
29. *Letters Upon The Aesthetic Education of Man J. C. Friedrich Von Schiller 2017*. Available from : <https://openspaceofdemocracy.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/03/letters-on-the-aesthetic-education-of-man.pdf>. [1 April 2025].
30. *Plotinus. The Enneads, by Mackenna, Stephen. ix. On the Good, or the One (n.d.)*. Available from : <https://archive.org/details/plotinustheennea033190mbp/page/n15/mode/2up>. [2 April 2025].
31. Schelling, FWJ 1989. *The Philosophy of Art*. Edited, translated, and introduced by Douglas W. Stott. Foreword by David Simpson. First Edition. Minneapolis, *University of Minnesota Press,* 342 p.
32. Schopenhauer, A 2017. *The World as Will and Representation*. Available from : <https://antilogicalism.com/wp-content/uploads/2017/07/schopenhauer-the-world-as-will-and-representation-v2.pdf>. [5 April 2025].
33. St. Thomas Aquinas (n.d.). *The Summa Theologica Translated by Fathers of the English Dominican Province*. <https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/1225-1274,_Thomas_Aquinas,_Summa_Theologiae_%5B1%5D,_EN.pdf> [1 April 2025].

References:

1. Aristotel, 2018. *Poetyka (Poetics).* Perekladach Borys Ten, *Vyd-vo Folio*. 160 s.
2. Barvina, NO 2016. 'Khudozhno-estetychna potreba yak dukhovna dominanta suchasnoi vyshchoi osvity (Artistic and aesthetic need as a spiritual dominant of modern higher education)'. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka. Zb. nauk. pr. Skhidnoukr. Natsionalnyi un-t im. V. Dalia*, Luhansk, № 5 (74). s. 38-52.
3. Blazhennyi Avrelii Avhustyn (n.d.). *Pro hrad Bozhyi (About the hail of God)* Available from : <https://blagovist.info/vybrani-pratsi-sviatykh/pro-hrad-bozhyy-knyha-1> [6 April 2025].
4. Bosenko, OV & Puchkov, AO 2013. 'Statti z estetyky ta poetyky u druhomu tomi "Ievropeiskoho slovnyka filosofii" (Articles on aesthetics and poetics in the second volume of the "European dictionary of philosophies")'. *Suchasni problemy khudozhnoi osvity v Ukraini,* Kyiv, № 8, s. 94-99.
5. Brazhnik, OV 2010. 'Zakonomirnosti isnuvannia tvorchoi osobystosti. Teoriia i praktyka tvorchosti (Patterns of the existence of a creative personality. Theory and practice of creativity)'. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv,* Lviv, № 21. s. 63-71.
6. Hanaba, S & Pantielieiev, K 2019. 'Tvorchist yak svoboda: kontseptualni idei ta praktychni stratehii (The meaning is: conceptual and practical strategy)'. *Zb. nauk. prats Natsionalnoi akademii derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriia: psykholohichni nauky,* Kyiv, s. 61-72.
7. Hehel, Heorh Vilhelm Frydrykh 2004. *Fenomenolohiia dukhu (Phenomenology of the spirit.).* Per. P. Tarashchuk ; red. per. Yu. Kushakov. Kyiv : *Vydavnytstvo Solomii Pavlychko "Osnovy"*. 548 s.
8. Ivanova, OA 2008. 'Literaturnyi tvir: mizh literaturoznavstvom ta sotsialnymy komunikatsiiamy (Literary work: between literary studies and social communications)'. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Filolohiia. Literaturoznavstvo*. Odesa, № 7 T.13. s. 64-70.
9. Kablova, TB 2016. 'Artur Shopenhauer pro paraleli etosu muzyky ta "voli do zhyttia" u Vsesviti (Artur the Shopkeeper was paralleled by this music to "wolry to the song" and the whole world)'. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*, Kyiv, № 4. s. 86-89.
10. Kant, I 2022. *Krytyka syly sudzhennia (Critique of judgment).* Per. : Vitalii Terletskyi, Kyiv : *Tempora,* 904 s.
11. Kardashov, VM 2011. *Khudozhno-tvorchyi rozvytok osobystosti : teoretychnyi ta metodychnyi vymiry : monohrafiia (Artistic and creative development of personality: theoretical and methodical dimensions: monograph),* 3-tie vyd., dopov, Melitopol. 257 s.
12. Kremin, T & Kremniak, Yu 2008. 'Khudozhnia retseptsiia filosofii ekzystentsializmu v prozi Ivana Bahrianoho (Artistic reception of the philosophy of existentialism in the prose of Ivan Bagryany)'. *Visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: Filolohiia,* Uzhhorod, №19. s. 55-58.
13. Lipin, M 2019. 'Tvorchist ta kreatyvnist: sposoby liudskoho isnuvannia (Creativity and Creativity: Ways of Human Existence)'. *Visnyk KNTEU. Filosofsko-kulturni tsinnosti osobystosti*. Kyiv, №1. s. 79-91.
14. Lymar, VB 2021. 'Tvorchist yak praktychnyi proiav svobody (istoryko-teoretychnyi kontekst) (Creativity as a practical manifestation of freedom (historical-theoretical context))'. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filosofiia ta relihiieznavstvo*. Kyiv : № 8. s. 10-17.
15. Maistrenko, LV 2004. 'Liubov Zemna i Liubov Nebesna u "Benketi" Platona (Love Earthly and the love of Heaven in Plato's Banquet)'. *Humanitarnyi visnyk* : *zb. nauk. pr.* ChDTU. Cherkasy, № 8. s. 80-84.

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

16. Makarenko, H 2001. 'Muzyka i filosofiia: Shopenhauer, Vahner, Nitsshe (Music and philosophy: Schopenhauer, Wagner, Nietzsche)'. Kyiv : *Fakt*, 52 s.
17. Moliako, VO 2004. 'Psykholohiia tvorchosti – nova paradyhma doslidzhennia konstruktyvnoi diialnosti liudyny (The psychology of creativity is a new paradigm for the study of constructive human activity)'. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*. Zhytomyr : *Vyd-vo ZhDU im. I. Franka*, № 8. s. 1-4.
18. Morshchakova, O 2006. 'Iednist kultury ta osobystosti: fenomen tvorchosti (The unity of culture and personality: the phenomenon of creativity)'. *Psykholohiia i suspilstvo. Kultura, metodolohiia, nauka,* Kyiv, № 3, T.1. s. 138-147.
19. Onishchenko, OI 2011. *Pysmennyky yak doslidnyky: potentsial teoretychnykh idei (O. Uaild, T. Mann. A. Frans, I. Franko, S. Tsveih) : monohrafiia (Writers as researchers: the potential of theoretical ideas (O. Wilde, T. Mann, A. France, I. Franko, S. Zweig): monograph)*, Kyiv. 299 s.
20. Pavlova, O 2018. 'Mimezys i problema sposobu syhnifikatsii: filosofsko-estetychnyi aspekt (Mimesis and the problem of the mode of signification: a philosophical and aesthetic aspect)'. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriia: Filosofiia.* Kyiv : *Vyd-vo Kyivskoho nats. un-tu im. T. Shevchenka*. № 1 (3). s. 18-21.
21. Platon 2018. *Benket (Banquet).* Pereklad z davnohretskoi i komentari Uliana Holovach; vstupna stattia Dzhovanni Reale. Vyd. 2-he, vypr. Lviv : *Vydavnytstvo Ukrainskoho katolytskoho universytetu*. 220 c.
22. Platon 2021. *Derzhava (State.).* Per. z davnohrets. Dzvinka Koval. 2-he vyd., pererob. Lviv : *Apriori.* 457 s.
23. Ponomarov, O & Cheremskyi, M 2019. 'Tvorchist yak vazhlyva umova stanovlennia osobystosti (Creativity as an important condition for the formation of personality)'. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*, Kyiv, № 1. s. 56-67.
24. Popovych, OV 2013 'Filosofska evoliutsiia zmistu idei tvorchosti (Philosophical evolution of the content of the idea of creativity)'. *Zbirnyk naukovykh prats "Gileia: naukovyi visnyk",* Kyiv, № 79. c. 201-205.
25. Sanotska, N 2006. 'Kolektyvne nesvidome yak dzherelo tvorchosti u filosofskii kontseptsii K. Yunga (The collective unconscious as a source of creativity in the philosophical concept of K. Unga)'. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Filosofski nauky,* Lviv, № 9. s. 88-96.
26. Shandruk, S 2015. 'Tvorchist yak upotuzhnennia zdibnostei osobystosti (Creativity as empowerment of individual abilities)'. *Psykholohiia i suspilstvo,* Kyiv, № 1. s. 86-91.
27. Shevchuk, S 2018. 'Arystotel – zasnovnyk nauky (sotsiokulturni ta epistemolohichni determinanty naukovoi prohramy myslytelia) (Aristotle is the founder of science (socio -cultural and epistemological determinants of the thinker))'. *Visnyk Lvivskoho un-tu. Seriia filos-politoloh. studii.* Lviv. № 20. s. 115-120.
28. Alberti, LB 1970. *On Painting. Translated with Introduction and Notes by John R. Spenser*. New Haven: *Yale University Press*, 1970.
29. *Letters Upon The Aesthetic Education of Man J. C. Friedrich Von Schiller 2017*. Available from : <https://openspaceofdemocracy.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/03/letters-on-the-aesthetic-education-of-man.pdf>. [1 April 2025].
30. *Plotinus. The Enneads, by Mackenna, Stephen. ix. On the Good, or the One (n.d.).* Available from : <https://archive.org/details/plotinustheennea033190mbp/page/n15/mode/2up>. [2 April 2025].
31. Schelling, FWJ 1989. *The Philosophy of Art*. Edited, translated, and introduced by Douglas W. Stott. Foreword by David Simpson. First Edition. Minneapolis, *University of Minnesota Press,* 342 p.
32. Schopenhauer, A 2017. *The World as Will and Representation.* Available from : <https://antilogicalism.com/wp-content/uploads/2017/07/schopenhauer-the-world-as-will-and-representation-v2.pdf>. [5 April 2025].
33. St. Thomas Aquinas (n.d.). *The Summa Theologica Translated by Fathers of the English Dominican Province.* <https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/1225-1274,_Thomas_Aquinas,_Summa_Theologiae_%5B1%5D,_EN.pdf> [1 April 2025].

Прорецензовано / Reviewed *26.04.2025*
Рекомендовано до друку / Recommended for publication *02.05.2025*